

ПЕРЕДПЛАТА

на „Буковину“ вносить
на цілий рік 10 зр. — кр.
на чверть року 2 „ 50 „
місячно 1 „ — „
для заграниці 20 рублів або
40 франків.

Поодинокі числа по 6 кр.
в бюрі газет Л. Горвіца в
Чернівцях, ул. головна ч. 17.

ВИХОДИТЬ

щодня крім неділь і ру-
ських свят о год. 5. по пол.

Редакция і Адміністрация
„Буковини“ находить ся в
Чернівцях (ул. Петровича
ч. 2.)

Оголошеня приймає ся за
оплатою 6 кр. від стрічки;
а в „Надісланім“ по 10 кр.
від стрічки.

БУКОВИНА

Промова п. Барвіньського

виголошена 16-го червня в австрійській деле-
гації в загальній розправі над бюджетом
міністерства справ заграничних.

З сеї промови подали ми в ч. 126
„Буковини“ лише короткий зміст. Тому, що
она незвичайно важна, то тепер подаємо
єї дословно після стенографічних прото-
колів:

Висока делегаціє! Збори делегацій по-
дають щорічно добру нагоду, широко обго-
ворити загальне положення політичне, як та-
кож політичне становище нашої монархії і
єї відносини до інших держав, а тим спо-
собом прояснити політичну ситуацію. Од-
нак від давна не було з нагоди делегацій-
ної сесії так певної, ясної, рішучої і свідомої
мови про загальне положення політичне
і про відносини Австро-Угорщини до
інших держав європейських, як тепер.

Найвища відповідь на промови деле-
гаційних президентів стверджує найприяз-
нійші відносини нашої монархії до всіх дер-
жав і підносить певне і свідоме поступо-
ване тридержавного союзу, чим запобіжено
заколоти європейського мира мимо орієн-
тальних неспокоїв, а також спільне посту-
поване і одностайність в удержанню status

quo на балканьскім півострові і мирний
розвиток міжнародних відносин.

Сій мирній благовісти, сям свідомим
змаганням до уладження орієнтальних обста-
вин, додав вельми основне і виразне поя-
снене в своїх виводах Є. Е. міністер справ
заграничних. Рішучому почини нашого
заграничного міністерства завдячує Европа,
що дійшло до одноцільного діланя всіх ве-
ликих держав і тим способом притушено
грізньу і в наслідках необчислиму пожежу.

Се отже неперечна подія, що тридер-
жавний союз показав ся в середині Євро-
пи вельми успішною організацією оборо-
ною, якій завдячуємо удержане і зміцнене
європейського мира. Се мушу з великим
вдоволенням зазначити яко заступник мого
рідного краю, Галичини, бо єму особливо
потреба супокою для культурного розвитку.

Найсвітлішою точкою виводів Є. Е.
міністра справ заграничних уважаю твере-
зе розуміння обставин в Туреччині як і се,
що міністерство справ заграничних зовсім
справедливо не заманоє ся можливістю
реформ в європейскім розумінню і се ясно
висловлює, що Туреччина щораз більше
клонити ме ся до упадку, від якого і най-
ліпші приятелі не зможуть єї відхилити,
наколи не забере ся завести зноснійші об-
ставини для християньскої людности. Сї

слова Є. Е. міністра справ заграничних
містять в собі рішучу пригадку до Порти,
як і указку на трудну задачу тридержав-
ного союзу в найближшій будуччині на слу-
чай можливої путаниці, яка могла би витво-
рити ся критийскою справою або упадком
спорохнявілої отоманьскої держави. За те
отже належить ся подяка, що міністерство
справ заграничних має бачне око на єї
можливі події і нічим їх не закриваючи
представило делегації.

З особливим вдоволенням треба зазна-
чити, що австрійско-угорська загранична
політика придержує ся засади: „Балкан
для балканьских держав“, з запевненем,
що Австро-Угорщина вдоволена своїми по-
сілостями і не думає їх розширювати. Ко-
ли-ж бережене сеї засади виключає нару-
шене європейського мира, то ще більшу по-
руку удержання і зміцнення мира муєть
кождий приятель мира бачити в тім, що
загранична політика австрійско-угорська
змагає до того, щоби спонукати балканьскі
держави з кожного боку до береження са-
мостійности, до удержання ладу і супокою
і залишення всякого починну, який міг би
викликати заколот на Балкані.

Вельми основно і ясно виложив Є. Е.
міністер справ заграничних у своїх виво-
дах добрі відносини до різних держав ве-

З історії нашої літератури.

(Головні прикмети і напрями, форми і зміст укра-
їнсько-рускої літератури XIX століття.)*

Подавши огляд історичного розвитку укра-
їнсько-рускої літератури 19. ст., розглянемо те-
пер головні єї прикмети і напрями, а відтак фор-
ми і зміст.

В попередних добах руске письменство
овчрато ся наслідком історичних обставин на
зруцненім церковно-славянськім язичі, що в деяких
старших пам'ятках (як Руска Правда, Слово о
Полю Игор., почасти в літописях) був майже чи-
стим, живим язиком староруским. Опісля-ж розви-
вало ся руске письменство в язичі витворенім
з примішкою живої мови рускої і польскої. Ру-
ске письменство тогочасне (особливо з 14. по
конець 18. ст.) було отже приступне і зрозуміле
лише для освіченої верстви рускої суспільности,
ознакленої з церковно-славянським язиком, ко-
ли тимчасом маса народна вдоволяла ся окремою,
без пера і паперу витвореною усною словестно-
стю в живій мові народній.

Новочасне письменство почало ся в супе-
речности до попереднього, позаяк рускі письмен-
ники нової доби (Котляревский на Україні з кін-

цем 18. ст., Маркіян Шашкевич в Галичині в
першій половині а Федькович на Буковині з по-
чном другої половини 19. ст.) звертають ся до
властивого жерела, до творів усної літератури
народної і починають писати живою народною
мовою українсько-рускою.

Перша отже і найголовніша при-
кмета нової доби в історії літератури україн-
сько-рускої єсть — жива мова народна.

Жива мова народна звернула відразу бач-
ність українсько-руских письменників на нарід,
що зберіг під єльскою стріхою єю віками поне-
хану і забуту мову і витворив в ній високу по-
езію. Народна мова розбудила в українсько-ру-
ских письменників почуте обовязку, дбати про єє
забутий і понеханий нарід, довела їх до зрозу-
міння національної окремішности українсько-руско-
го народу серед народів славянських, до самові-
жч і свідомости національної. Хоч доволі неві-
разні, неясні й попутані виходять єї прояви на-
ціональної свідомости, а все-ж таки вже в тво-
рах перших письменників українсько-руских віе
любов до рідного краю, до свого народу. Стріча-
ємо єї прояви вже в Енеїді Котляревського, а
Квітка-Основьяненко забирає ся з свідомою ме-
тою, підняти українську літературу своїми пові-
стями в народній мові, він виступає єміло і
свідомо в обороні українсько-рускої мови і дає
почин також популярній літературі. Національна
свідомість зміняє ся і проясняє після заснова-
ня харківського і київського університетів посеред
підупавшої і слабо підготовленої до національ-
них змагань української інтелігенції; а вже ви-
разно національна свідомість проявляє ся в зма-
ганнях Кирило-Методієвского братства і в творах

Кирило-Методієвскої літературної трійці, імен-
но же в творах Шевченкових.

В галицько-руских творах літературних про-
являє ся аж з виступенем Маркіяна Шашкеви-
ча і єго товаришів свідомість національна, а
хоч протинародні змагання нераз силкували єя ту
свідомість затемнити, переняв ся нею загал
рускої суспільности і після шістдесятих років
видно зовсім виразну і ясну свідомість націо-
нальну в творах літературних наслідком безпере-
ривних літературних взаємин між Галичною і
Буковиною а Україною.

Другою прикметою нової доби в істо-
рії українсько-рускої літератури єсть отже —
національна свідомість і народність.

Українсько-руська література в своїм роз-
витку не задержала ся на становищі людового
письменства, а з самого починну шукала шир-
шої основи, яку їй могла дати європейська циві-
лізация. З європейскої цивілізації і з європей-
ских літератур черпала українсько-руська літе-
ратура повною жменею, беручи звідтам вироблені
форми, а инді і зміст творів. (Доволі вказати
на вплив європейских взірців на Енеїду Котля-
ревського, на твори Артемовского, впливи н. пр.
Вальтер Шкота на Кудіша, Міцкевича на Шев-
ченка, німецької літератури на Федьковича і т. ин.).
Се не уймало українсько-рускої літератури ва-
рности, позаяк народний дух умів на всіх тих
елементах витиснути своє пятно і злати та сто-
пити їх з народними елементами.

Третьою прикметою українсько-
рускої літератури єсть отже тісна
зв'язь єї з сучасною літературою єв-

*) Подаємо єє цікавий уступ з нової, ще не ви-
друкованої рускої читанки для 8-ої класи гімназійної,
уложеної Олександром Барвіньським. Єсть єє може
перша проба схарактеризована напрямів нашої літератури
в 19-ім століттю.

ликих, а при тім висловив, що її відношення нашої монархії до Росії уладили ся вельми відрадно. Непохитне бережене істнующих договорів, залишуване всего того, що могло би розбудити підозріне вміщування у внутрішні справи держав балканських, може розвіяти недовіре до російської політики тим більше, позаяк теперішній володар великого царства і керманіч заграничної політики російської вважають ся прихильниками мира. Не маю ніякої причини сумнівати ся о щирости мирних змагань сучасного російського правительства, а свободний розвиток балканських держав без вміщування Росії в їх внутрішні справи, радо повитає кожний щирій приятель європейського мира.

Однак, кому хоч троха відомі внутрішні обставини російські, сей не зможе заперечити, що в російській суспільності є могутні і впливові чинники, які пруть до рішучих перемін в поєднаню культурних народів і держав, явно ворогують проти культури так званого „гнилого западу“, проти середньо-європейського союзу мирного, а іменно проти австрійсько-угорської держави. Сі чинники, що бажали б Росії витиснути пятно всеросійської держави одноцільної і тому зітхають за давним середньовічним ладом московским, силкують ся впливати на прилюдну опінію, о скільки вона там може проявити ся, і на урядову Росію. Не буду тут розводити ся про се, якими способами переводить ся там „обрусеніє“ не тільки славянських народностей Поляків, Русинів, Чехів, але й Німців, Лотинів, Фінів, Вірменів, Волохів і Грузинів. Не думаю також морочити С. Делегацию численними подіями, з яких можна би впевнитися, що наслідком впливу панславистичних чинників українсько-руська народність в Росії єсть зовсім безправна, що їй не дано ніякої спроможности культурного поступу, позаяк мова Українців, яких там живе до 18 мільонів, виключена з школи

і церкви, а російська цензура здержує і робить неможливим розвиток українсько-руської літератури. Нехай мені буде вільно навести нечувану подію, що навіть українсько-руських перекладів латинських і грецьких клясиків, словарів і граматик, наукових Записок не тільки не вільно печатати в Росії, але не вільно таких видань з Галичини впускати до Росії. Се не моя річ, ані не місце тут, висловлювати свій погляд, яким способом російське правительство зможе виправдати таке поступоване перед лицем Європи при кінці XIX. ст., систему, що змагає до „обрусенія“ всіх народностей і перетворення їх в одноцільну державу. Се вельми сумні обставини внутрішні, що по віки остануть поганою плямою в російській історії і се мусимо полишити розвазі російського правительства. Однак думаю, що се не може бути байдужне ані для австрійсько-угорської монархії і її правительства, ані для свободного розвитку тут поселених славянських народностей, коли для сеї панславистичної системи благодотвірительний комітет з своїми філіями і з підмогою всяких агентів веде явну пропаганду письмом і словом, щоби їх приєднати для сеї асиміляційної ідеї. Се нуртоване спиняє також свободний і самостійний розвиток рускої народности в австрійсько-угорській монархії і шкодить державним інтересам. Щоби не далеко сягати, позволю собі вказати на бенкет, устроений російською пресою підчас вінчання царського в Москві, де ославлений буковинський газетяр і агент вніс тоаєт на злуку з Росією ніби то стогнучих в ярмі австрійським Славян, як се звіщали ріжні часописи. Правительство обовязане отже спинити такі нуртованя, щоби не баламучено прилюдною опінією і народних мас такими змаганями.

Однак се будуть лише оберегаючі зарядженя, які не зможуть основно залагодити сеї справи і рішучо запобігти лиху.

Се іменно спонукує мене хоч мимоходом доторкнути ся внутрішних обставин нашої монархії, яких годі строго відділити від заграничних. Пособлюване свободного національного і культурного розвитку всіх в нашої гарній монархії поселених народів, заспокоює їх потреб — се засоби, якими можна основно усунути лиху. Можна вправді доволі часто подибати не тільки в часописах і почути на всяких зборах, але навіть в парламентах від поважних політиків погляди, що пособлюване національного і культурного розвитку австрійських Славян мусіло би довести до розділу і розкладу нашої монархії, до витворення федеративних дрібних держав австрійських, які стали би жертвою заботів російських панславистів.

Супроти того мусу покликати ся на тверезі погляди видатного австрійського політика Німця, який справедливо доказує, що лише незрілі, неосвічені народи небезпечні для держави. „Лишим, каже він, наші південнославянські народи в їх первістних обставинах; то певно стануть вони добичкою Росії, жертвою панславизму. Славянський нарід, якого жите єсть без вишного змісту і ясної свідомости, якого мова не має літератури, дасть ся легко зловити російським висланникам приманою племянною єдністю. Дайте однак славянським народам могутну самосвідомість, їх народному життю міцно оживлений осередок, їх мові історію, а тоді вони самі берегти муть свою індивідуальність і не дадуть ся розтерти в племянній саламасі московській“.

Сі слова поважного тверезого мислителя німецького горячо поручаю міродатним політикам і мужам державним до і залишковим в тім щирім переконаню, що успіх тридержавного союзу від того залежить, коли не тільки великі народи тогож, але й менші разом мати муть участь у сповненю великої задачі забезпеченя мира. Се переконане вважав я конечним також задля

ропейською, не збавляючи єї однак цілком оригінальности і самостійности.

Головною основою творів письменників 19. ст. являють ся дві питомі українсько-руському народови прикмети, що творять єго вроджену вдачу, а іменно гумор і чутливість (сентиментальність). В сполученю обидвох сих природних а не штучно витворених або хоробливих прикмет проявляє ся вираз справдешньої вдачі, питомого характеру українсько-руського народу, а се бачимо не тільки у Котляревського, Артемовського, Квітки, Гребінки, але й у пізніших письменників Стороженка, Глібова, Нечуя-Левицького, Руданського, Воробкевича і ин. Так отже четверта прикмета нової доби в історії українсько-руської літератури єсть гумор ополучений з природною чутливістю (сентиментальністю).

Протягом мало що не столітнього розвитку народної літератури українсько-руської бачимо ми в ній певні напрями, що змінюють ся відповідно сучасним впливам обставин і всесвітних літературних напрямів.

Романтизм, що переродив всі європейські літератури в другій половині 18. ст. і відбив ся також на двох рускому народови найблизших літературах — польській і московській — могучим впливом, не міг обминути й українсько-руської літератури. З західно-європейською освітою українсько-руські письменники підпадали і впливови романтизму. Ще богатшим жерелом сеї ідеалістичної романтики була устна поезія народна як і взагалі етнографоване перших письменників українсько-руських між народом (Котляревський, М. Шашкевич і ин.). Однак навіть в починах українсько-руського письменства

19. ст. находимо небогато творів романтичного напрямку і сеї твори були добутком не так цілої романтичної школи, що тоді панувала в європейських літературах, як радше утворами на основі свого народного романтизму (н. пр. Квіткин „Мертвещий Великдень“, Шевченкова „Тополя“, „Причина“ і „Утоплена“, Кулішева „Орися“, Вовчкова „Чари“ і децю ин.). Се були більше випадкові твори, яко виїмки з загального напрямку. В далеко-ж переважній частині своїх творів українсько-руські письменники до шістьдесятих років 19. ст. звертають ся до народу поперед усього з практичними житевими змаганями, подаючи в них справдешне зображене дійсного життя і виявляючи реалістичний напрям, хоч з ідеалістичною основою. Навіть з Енеїди Котляревського, хоч она не має в собі реального житевого змісту, виглядають реальні особи селян і селянок з проявами народного гумору, а герої Греки і Латинці виступають українськими селянами або козаками. Отже письменники нової доби (як Гулак-Артемовський, Квітка, Гребінка, Шевченко, Костомарів, Марко Вовчок і ин.) придержують ся в своїх творах головно реалістичного напрямку, що виринув в українсько-руським письменстві сам по собі природною стежкою, а не був лише наслідком теоретичного погляду і досліджуваня і впливів сучасних літератур. Українсько-руські письменники вже в самих починах оперли ся на устній словесности народній, обернули єя до живої мови народної, брали зміст до своїх творів з живого народного побуту і задля того мусіли головно прийняти живий напрям реалістичний, що сам їм насував ся. Они зображали становище народу матеріальне і моральне, живопиесуючи добрі й лихі вияви моральні, єго

доброчини і злочини, добрі та світлі, погані та темні прикмети національної вдачі народу, єго темноту і непросвітність, задля чого мусів він підпадати всякому визискови (н. пр. вже в Квітчиних повістях), не тямлячи ні про свої людські, ні громадські права.

Таким способом проявляє ся в першій половині народної літератури українсько-руської 19-го ст. романтичний напрям з значним нахилом до напрямку реалістичного.

По 1861 р. (з визволенем селян з кріпацтва в Росії, а наданем конституції в Австрії) почав ся в житю суспільнім живіший рух, виринула справа — просвіти селян. Се спонукало народовців тодішних (демократів-хлопоманів) ще більше зближити ся до простолюдя, помічувати, досліджувати й зображувати народний побут. Тимто народовці тодішні навіть вже зверхнім видом, одежю силкували ся виявити свої почуваня до народу, не цурали ся мови сего народу, промовляли нею прилюдно яко мовою свого краю і народу і бажали їй зробити культурно-просвітним орудником літератури, науки і просвіти взагалі. Письменники по шістьдесятих роках продовжують артистичне зображене народного життя, але з більше виключним реалістичним напрямом в поезії, повісти і драмі. Сей напрям, найблизший до сучасного життя, найбільше відповідав культурно-просвітним змаганям та задачам сучасних освічених народовців і тому здобув собі виключне становище в літературі.

По шістьдесятих роках проявив ся отже в українсько-руській літературі народній рішучо реалістичний напрям.

того висловити, позаяк тільки тим способом може бути зміцнене і обезпечене могутне становище нашої монархії, чого я яко Русин в інтересі мого краю і народу щиро бажаю. (*Славно! Бесідникови грабують*).

НОВИНКИ.

Чернівці, дня 29-го червня 1896.

Краєвий президент Буковини. гр. Леопольд Гоес, виїжджає враз з родиною дня 4-го липня на двомісячний побут на свої села коло Клягенфурту в Каринтії. В тім часі буде его заступати правительственний радник Штронер.

Загальні збори товариства учителів і учительок черновецького сільського округу відбудуться дня 11-го липня с. р. в сали народної школи при улиці палати краєвої.

Нова філія тов. „Просьвіта“ завязала ся в Товмачі. Перші загальні збори відбудуться дня 5-го липня с. р. а театральній сали тамошнього касина.

В справі заборони руских книжок на Угорщині подає для сиростованя поганих епітетів московського „Галичанина“ п. В. Гнатюк в дословнім переводі обійчик, виданий мукачівським єпископом Ю. Фирцагом до духовенства: „Ч. 2867. 1896. Високославна мадяреко-королівська міністерія народної просьвіти під ч. 21.171. з дня 6-го мая 1896, переслала моїй єпархіальній управі єпископ тих книг, котрі від року 1868 до 1895 були заборонені в школах мадярекої країни. Дятого отже звизаю Ваші Возлюбленности (!), що би в підчиненіх Вам школах слідуючі книги, коли були би в уживаню, разом заборонити своєю повинністю уважали: 1) Товариство Просьвіта, Львів: „Придатокъ о новой метрической мѣрѣ ко книзѣ численія“, 1873. 2) Тов. Просьвіта, Львів: „Додатокъ до новой метрической мѣры“, 1873. 3) Тов. Просьвіта, Львів: Катихисъ для греко-католическихъ дѣтей“, 1869. 4) Тов. Просьвіта, Львів: „Малый катихисъ для православныхъ христіянъ“, 1873. 5) Тов. Просьвіта, Львів: „Друга руска читанка для 3-тои класы народныхъ шкѣлъ въ Галичинѣ“, 1873. 6) Тов. Просьвіта, Львів: „Руска азбука“, 1873. 7) Тов. Просьвіта Львів:

„Руска граматика для шкѣлъ в Галичинѣ“, 1873; 8) Тов. Просьвіта, Львів: „Руска читанка для 2. класы народныхъ шкѣлъ в царствѣ (!) Галиціи и Володоміріи“, 1873. 9) Тов. Просьвіта, Львів: „Руска читанка для IV. класы“, 10) Тов. Просьвіта, Львів: „Книга численія для шкѣлъ сѣльскихъ и мѣскихъ“, 1873. — Унгвар, в маю, 1866. Юлій, єпископ“. Як з сего спису бачимо, була вістка о забороні книжочок „Просьвіти“ фалшива, а інформації, про які пос. Барвінський писав у нашій часописі, зовсім вірні. Товариству „Просьвіта“ не стала ся жадна кривда, тим більше, що й в Галичині заборонені ті задавлені книжки в школах, але оно повинно постарати ся тепер о те, аби єго книжочки, апробовані галицкою кр. радою шкільною, одержали також апробату угорського міністерства і тим самим були допущені до руских шкѣл на Угорщині.

3 гр. пр. гімназії в Сучаві. До устного іспиту зрілости зголосили ся 28 публичнихъ учеників, 1 приватист і 2 екстерністи. З них одержали свідѣцтво зрілости 16 (2 з відзначенем, 9 позволено здавати іспит з одного предмету по феріях, а 3 аж за рік, 1 репробовано на незначений час.

Нова ера між москвофілами на Буковині. Як би хто сумнівав ся, що горетка прихильників *Бук. Видомостей* з бувшими народовцями пп. Тиміньським і Волян на чолі — то не москвофіли тепер, той нехай прочитає собі в 24. числі сєї газетки вступну статю п. з. „Австрийска Русь а Росія“. Зовсім те саме, що писав *Галичанинъ* з нагоди промови п. Барвінського в делегації, читаємо і в *Бук. Вид.* Наша народна справа — то польска інтрига; ті, що „розбивають“ Русь на Велику і Малу — то Іскаріоти; Росія ніколи (?) не мішала ся в австрийскі справи, хіба в 48-ім році прийшла на поміч і т. д. і т. д. Самі знаві аргументи з москвофільського арсеналу. Іна те все дають свою згоду і гроші бувши народовці пп. Тиміньський і Волян, з котрих перший колись і працював над „розбиванем Русі на Велику і Малу“, а другий ручив словом чести, що против того не буде виступати. Сумні то приклади апостазії задля личних амбіцій. Из згаданої статі бачимо наглядно, що під покришкою т. зв. консерватизму переводять пп. Тиміньський, Волян і Крушинський москвофільскі засади на Буковині, котрі тепер виявили виразно.

Коли-ж така „нова ера“ настала між гореткою буковинських москвофілів, то розуміє ся, почала ся й борба брехнями. Іменно *Бук. Видомости* помістили просту лож, написавши, що

будьто би правительство краєве не дало п. Морозенкови, директорови української трупи, концесії, грати в Чернівцях. І подавши таку брехню, *Бук. Вид.* сьміли ще причіпати до того замітку, що мовляв: „пригнетене“ в Росії мадяреке слово, дятого іменно, що оно із-за кордона не могло роздатись на сцені в свободних конституційних Чернівцях. Чи не схоче піднести то п. Барвінський в слідуючих делегаціях? Значить иньшими словами: в Росії Русинам ліше як тут... — Отже ми нарочно вивідували ся в краєвм правительстві, чи оно справді не дало п. Морозенкови концесії, і дізнали ся, що п. Морозенко навіть не приходив проєсити о концесію. Чому не приїхав з театром до Чернівців, не знати, але не правительство тому винно.

Вкінці ще третя обурююча новинка з *Бук. Видомостей*. Накинули ся на о. Федоровича з Ревни за єго промову на вічу в Лужанах. Хто се кидє ся на сего панотця і каже: „Бог да простить єму і просьвітить єго!“ Кидє ся чоловік, що не гідний розвзати ременів обуви сего панотця, найдіяльнїшого зпоміж руских православнихъ священників, чоловіка старого, загальнолюбленого і всіми високоповажаного. Але — на щастє — зневага від таких *Бук. Видом.* нікого не може боліти, бо знає ся, що за люди криють ся під фірмою сєї газетки...

Бар. Мустаца тратить память. В однім з попередних чисел ми писали, що бар. Мустаца в черновецькій раді міській мав бесіду в користь Єзуїтів, і назвали ту бесіду замітною з огляду на недалекі вже вибори до ради державної. Барон Мустаца за се сердить ся тепер в своїм органі *Buk. Post.* Коли собі Русини пригадають ті соймові промови пана барона, де він радив нашим галицким братам, котрі від довгих літ живуть на Буковині і мають тут права горожанські, вивандрувати, бо они не „автохтони“, то певно здивують ся, чому п. барон так горячо уступав ся тепер за захожими також Єзуїтами. Се виступленє честилюбивого барона мусіло мати свою причину певно не в любови до ОО. Єзуїтів, а в чім иньшій. Бар. Мустацу знаємо яко довголітнього кандидата на посла до ради державної — але він якось мав „пех“, бо все перепадав, не находив якось довіря у черновецьких виборців — тож мимоволі насувала ся гадка, що при виголошеню тої промови мав на гадці приєднати собі католиків. В тім нічого дивного і тут нема чого сердити ся. Коли розходило ся о то, що би приєднати собі жидів, виголошував п. барон дуже ліберальні бесіди; коли хотів приєд-

В остатних десятках літ проявляє ся в українсько-рускім письменстві змаганє до реального світогляду і роботи для позитивних задач. Поважний і предметовий критицизм, що прочищує і справляє похибки, не руйнує, а творить нові правила і вказує нові дороги, спонукує до нових дослїдів, до поступу, конечно потрібний і хосенний в літературі. Однак у деяких письменників вироджує ся сєй напрям в шкідливий радикалізм, що зазначає ся яко розрив з дотеперішною боротьбою за національність і з дотогочасною догматичною ідеологією національною. Частина молодого покоління, що виростає в двох найновіших десятках літ під окликом критицизму, більше обсерваційного як творчого, починає рішучу боротьбу проти оптимістичного ентузіазму національного Русинів-народовців, проти т. зв. „народнихъ євятюців“, вказуючи слабі сторони й недостачі родинного і єсенїльного життя, радо зображає все чорними красками і віддишає песимістичним, скептичним воздухом з чужини, занедбуючи нераз навіть чистоту і поправність літературної мови яко зверхної, маловажної на їх погляд форми, не добачуючи для єї розвитку й поступу давних перепон і трудностей. Сєй радикальний напрям проявив ся спершу на ниві літературній, переніє ся однак небавом і до життя публичного.

Головним представителем сего радикального напряму був Михайло Драгоманів. Історичними, етнографічними, критичними й публіцистичними розвідками, націхованими великою ученостю (в українсько-руских і заграничних виданях) причинив ся він чимало до розвитку українсько-руської науки й літератури, як і до поясненя українсько-руської справи й літератури в

широкому світї. Часто однак єго оєтре без міри слово закрашенє було нездоровим песимізмом і скептицизмом. За молоду переняв ся він соціальними ідеями й космополітичним світоглядом і заходив ся свої погляди розповсюджувати в сїм напрямі. Зустрівши ся з рускою молодіжю у Львові і Відні, заохочував її до праці научної, критичної й поступової і се змаганє видало деякі гарні овочи. А всеж таки у великій часті сєй критицизм задля недостачі відповідного підготовленя і научної основи у молодїжї прибрав більше негативний напрям, а поступовість проявляла ся инодї більше у високопарних загальниках, як у реальній роботі, на що Драгоманів доволі виразно і сам вказував остатними часами у своїх розвідках. Чимало прихильників змагань і поглядів Драгоманова, перенятих всесвітнім світоглядом і зневірою до українсько-руської народности, бажали соціальні теорії західноєвропейскі живцем пересалити на руску ниву, однак погорячивши ся за молоду сими теоріями, ставали зовсім байдужими до народних змагань. А всеж таки утворений заходами Драгоманова кружок виступає (1890 р.) яко окреме радикальне стороництво українсько-руське. Найвиднїшим єго представителем єсть др. Іван Франко. На полі письменства проявив він велику плодотивність і всесторонність, а се роздробленє і неминучий при тім поєніх в писаню відбили ся на єго літературних творах як белетристичних так і наукових. Єго літературна творчість була би неперечно успішнїша й видатнїша, коли-б обєаг не був так широкий і різнородний та коли-б письменник більше скупляв і поглиблював свої думки і свій суд про відносини і справи людського життя, а також пильнїше обрабляв зверхну фор-

му. Єго ум більше критичний і тому в самоєтїйних єго творах удають ся найкрасне постати і риси, оперті на помічуваню, запровадені троха іронією, так в повістях як і драматичних творах, писаних спершу в напрямі романтично-національним а відтак реалістичним, посуненім инодї до крайного радикалізму, добачаємо подекуди недостачу легкого полету й поєтичности побіч гарних і поєтичних картин. Побіч сего проявляє ся у него дрібна примішка сентименталізму та ідеалізму (н. пр. ідеальний єго світогляд про громадекий устрій в „Беркуті“). А все-ж таки властивим полем єго творчости єсть єсенїльне оновіданє. Тут з талантом живописує він лиху долю непросьвітних селян і робітників, моральне пригнобленє і бідованє низших верств єсенїльности. Однак мало що не всі єго твори белетристичні, попри великій односторонности, навїані зневірою, майже безвигляднох красної долі, а при тім так в єго оновіданях як і драмах проявляє ся міцний вплив новочасного натуралізму. Літературні напрями і поклики, які проявляють ся в творах радикального стороництва, потребують ще вистояти ся й переробити, що би дійшли до повної артистичної форми і визволили ся від пересади й односторонности.

В сїмдесятих роках отже побіч реалістичного напряму виступає в українсько-руській літературі — напрям критичний, що вироджує ся у деяких письменників в шкідливий радикалізм.

(Конець буде).

ПЕРЕДПЛАТА

на „Буковину“ вносить
на цілий рік 10 зр. — кр.
на чверть року 2 „ 50 „
місячно 1 „ — „
для заграниці 20 рублів або
40 франків.

Поодинокі числа по 6 кр.
в бюрі газет Л. Горовіца в
Чернівцях, ул. головна ч. 17.

БУКОВИНА

ВИХОДИТЬ

щодня крім неділя і ру-
ських свят о год. 5. по пол.

Редакция і Адміністрация
„Буковини“ находить ся в
Чернівцях (ул. Петровича
ч. 2.)

Оголошени приймає ся за
оплатою 6 кр. від стрічки;
а в „Надїсланім“ по 10 кр.
від стрічки.

До Кіцманя!

Русини кіцманського повіта!

На день св. Івана (6-го липня) в понеділок о 2 год. зійдуть ся до Кіцманя на віче, таке саме, як було в Чернівцях, Заставні і Лужанах. Будемо радити над Рускою Касою, реформою виборчою, рускою гімназією і бурсою, справами церковними і ревізією катастру ґрунтового.

Ті селяни, що були на наших попередних трьох вічах, радили нам і просили нас, аби ми устроювали подібні віча і в інших околицях руских. Кажали, що така наука дуже селянам потрібна; они єї від нікого не чують, а без неї терплять. Всі признають (навіть і противники), що три попередні віча причинили ся дуже до розбудження живішого руху поміж нашими селянами з різних сторін. Бажаючи рух подібний збудити і підтримати також в кіцманському повіті, ми просимо всіх тамешних Русинів зійти ся в понеділок 6-го липня с. р. до Кіцманя.

До інтелігенції кіцманського маємо особну просьбу. Тому, що окремих записок не розсилаємо, то через газету просимо єї розповісти селянам, над чим будемо радити, і заохотити їх поїхати до Кіцманя.

ня. Буде се наука для селян дуже на часі!

Зійдемо ся в стодолі п. учителя Лужки Боровича!

Посли на сойм краєвий:

Єротей Пігуляк.
Др. Стефан Смаль-Стоцкий.

Справи австрійські.

Від часу, як ми подали нашим читателям коротенький огляд політичних подій, зайшло де що цікаве і важне.

І так австрійська рада державна перервала свої наради до вересня, ухваливши ще на послідку новелю до податку цукрового. З тої нагоди прийшло було до талабурд між Люетером а Поляками і Молодочехами, котрі назвали Люетера простим напастником. В великім роз'ярено розійшли ся послі домів, аби відпочити по великих трудах. Труді їх були справді великі, бо на сорок і кількох засіданях рішили 37 законів! Се незвичайно гарний результат, але его не можна в цілости приписати німціному парламентови, котрий тепер доживає свій законний час, а треба в тім додати багато зручності і сили теперішнього правительства. Аби річ брати незнати як з опозиційного становища, то се треба міністерству ґр. Баденіого признати, що оно уміло за час свого 8-місячного правління

вмусити у парламенті то, чого ему було потрібно. До того треба лише ще бажати, аби ухвалені закони принесли народам Австрії бажану полекцу, особливо для бідніших верств.

Також спільні делегації замкнено, а то дня 20-го с. м. Всі предложені правительством жаданя ухвалено без зміни. Народи вели ся сим разом богато спокійніше, як минулими роками; безперечно належить сей спокійніший тон приписати впливови експозе міністра заграничних справ ґр. Голуховского. Ту бесіду прийняла так австрійська як загранична преса дуже прихильно. Тому і в повній палаті не було чути різкого тону. Лише молодоческий делегат Крамарж промовляв за союзом з Росією. Становище Русинів зазначив недвозначно дел. Барвіньский в своїй промові, котру ми в дословнім перекладі вже подали. Що она наробила багато крику між нашими москвофілами, се ми вже в особній статі виказали, і не маємо причини їм дивувати ся: але своїм власним очам не хоче ся вірити, коли читає ся ніби то в органі народовців-опозиціоністів, що вага промови пос. Барвіньского не є надто велика, бо „він знаний яко прихильник Поляків“. Чи така смішна аргументация лицове для часописи, котра має претенсію, аби єї брати серіозно, се осудити лишаємо розважним людям, котрих голова ще не знаморочена сліпою ненавистію до своїх сусідів. О голосах про ту важну промову пос. Барвіньского ми вскорі будемо мати нагоду де що близше написати.

Угорська делегация однодушно признала міністерови повне довіріє і однодушно ухвалила бюджет. В австрійській же делегации промовляли проти бюджету молодоческі делегати Крамарж і

З історії нашої літератури.

(Головні прикмети і напями, форми і зміст українсько-руської літератури XIX століття.)

(Конець.)

Огляньмо тепер головні форми і зміст українсько-руської літератури 19. ст., а з того побачимо, як письменники гляділи на задачі літератури.

Починаючи з Котляревского і Шашкевича, українсько-руські письменники виразно виявляють змагане, виробляти самостійну, свою літературу для всего народу, отже й для освіченої верстви суспільности. Енеїда Котляревского, перенизана староклясичною мітологією, твори Артемовского й Боровиковского, печатані по альманахах і місячниках, призначених для освічених верств суспільности, з французькими епіграфами, поезії Галки (Костомарова) і его переклади з Байрона і т. ин., наукові труди М. Шашкевича, Вагилевича, Я. Головащого мали на бачности передо всім потреби освіченої верстви суспільности українсько-руської. Крім того звертають вже перші письменники нової доби бачність на просвітні потреби нижчих верств суспільности (Квіткині Листи до любезних земляків, Коротка св. історія, М. Шашкевича Читанка і т. и.).

Однак погляди на потреби і задачі питомої і самостійної літератури українсько-руської були до шістдесятих років не так ще ясні, виразні і свідомі, хоч до вироблення сих поглядів чимало причинило ся Кирило-Методієвське товариство

на Україні, а кружок М. Шашкевича в Галичині. Наслідком розбиття Кирило-Методієвского товариства і ранньої смерті М. Шашкевича переведене задач українсько-руської літератури мусіло полишити ся діячам шістдесятих років.

До шістдесятих років форма і зміст українсько-руської літератури нової доби обмежає ся отже майже виключно до красного письменства і у виборі слідна там певна односторонність.

Письменники зображають в творах красного письменства майже лише прояви сільского життя, головню з етнографічного боку, стрічаємо також артистичні твори історичного змісту („Сава Чалий“ драмат. картини Галки-Костомарова, „Гайдамаки“ і „Назар Стодоля“ Шевченка, „Чорна Рада“ Кудіша), переклади дрібних творів поетичних з інших літератур, певні проби популярних писань, а лише в Галичині перші почини наукових розвідок. На Україні до шістдесятих років ніхто не пробує українсько-рускою мовою написати якої небудь наукової розвідки.

Почавши з шістдесятих років, бачимо в творчости літературній значний зворот: обсяг і зміст красного літератури ширшає, в формі проявляє ся різноманітність, виробляє ся наукова література в українсько-руській мові.

Головну увагу звертають вправді письменники і по шістдесятих роках на жите сільского народу: суспільне становище розкиненого на так широкім просторі народу подає письменникам все ще багаті в усякі прояви й різноманітні теми. Однак крім того починають они в своїх творах

зображувати також інші верстви суспільности: дворян, духовних, міщан, жите семінарське й бурсацьке, робітниче всяких заводів промислових і т. и., а також черпають теми з життя інших народностей. Іменно-ж починають письменники по шістдесятих роках зображувати в літературі типи всяких народовців-націоналів, не минаючи того кружка і тої осередки, серед якої виринув і розводив свою діяльність описаний в новісти народовець.*)

Сі постати виступають яко розповсюдники національних і демократичних засновків, встоюють за свою національність, за єї права істнованя і вільного розвитку на національній основі, за свою рідну мову, вважаючи єї житевим орудником культури й просвіти українсько-руского народу, органом, котрим просвіта й наука найшвидше може проникнути в маси народу й розповсюдити ся. Всі они обертають ся до народу з своїми почуваннями, до его сумного становища, готові підняти его з просвітнього й економічного занедбаня, готовлять ся до народного „діла“.

Спочуваючи народови, тодішні народовці-націоналі однак не ставили народу на педестал, хоч іноді его ідеалізували, не робили з него ідола, не становили всего народного життя ідеалом для всеї суспільности, як се робили московські народовці-славянофіли, що вважали нарід

*) Н. пр. Степан в повіті Вол. Барвіньского „Скопленій Цьвіт“, Павло Радок в повіті Нечуя-Левицького „Хмари“, Віктор Комашко в того-ж повіті „Над Чорним Морем“, Марко Кравченко в повіті Чайченка „Соняшний промінь.“

